

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ¹

Mehmet TOK

Yrd. Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, mehmettok@comu.edu.tr

Mehtap YIGİN

Okt. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, mutlugunmehtap@hotmail.com

ÖZET: Türkçenin ikinci dil olarak öğretimini yapıldığı kurslarda öğrencilerin karşılaştıkları en büyük güçlüklerden biri kelime öğrenimidir. Kelime öğrenme stratejisi geliştirip kelime hazinelerini arttıran öğrenciler olduğu gibi bağımsız olarak kelime öğrenme stratejisi geliştiremeyen ve başarısız olan öğrenciler de vardır. Dil öğrenme stratejilerinin bir parçası olan kelime öğrenme stratejileri bu açıdan çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezi'nde (TÖMER) B2 dil seviyesi öğrencilerinin Türkçe öğrenirken kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca ikinci dil olarak Türkçe öğrenen çok dilli öğrencilerin Türkçenin öğretiminde kullandıkları kelime öğrenme stratejileri ile önceki dil öğrenimlerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejileri benzerlikler ve farklılıklar açısından incelenip karşılaştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Öğrencilerin kişisel bilgilerini öğrendiğimiz kişisel bilgi formu ve görüşme kayıtları olmak üzere iki farklı veri toplama aracından gelen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. B2 dil seviyesindeki 51 öğrenciyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde, Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kelime Öğrenme Stratejileri, Durum Çalışması.

VOCABULARY LEARNING STRATEGIES THE LEARNERS USE IN TEACHING TURKISH AS A SECOND LANGUAGE

ABSTRACT: One of the most important difficulties in teaching Turkish as a second language is vocabulary learning. While there are learners who can develop their own vocabulary learning strategies, there are also those who can not do it autonomously through integrating their old and new knowledge. As a sub-component of language learning strategies, vocabulary learning strategies constitutes the main of this study. For this reason, this study investigates vocabulary learning strategies of students at B2 level in Çanakkale Onsekiz Mart University TÖMER (Turkish Teaching, Application and Research Center) while learning Turkish. It is also aimed to find out vocabulary learning strategies of multilingual students learning Turkish as a second language and their vocabulary learning strategies in their previous experiences and explore the differences and similarities between them. Case study as a qualitative method was used in this study. The data collected through demographic information forms and interview records were analyzed with descriptive statistics. In the semi-structured interviews with 51 international students at B2 level, vocabulary learning strategies of the students' use were identified.

Key Words: Teaching Turkish as a Second Language, Vocabulary Learning Strategies, Case Study.

1. Giriş

Kelime öğrenimi ve kelime öğrenme stratejileri, dil öğrenme sürecinin temel unsurlarından biridir. Öğrenciler sosyal ve eğitim hayatlarında kendilerini en iyi dil ile ifade ederler. Bir konuda bilgilerin ve düşünce biçiminin ortaya konulmasında kelime seçimi, kelime kullanımı oldukça önemlidir. Öğrencilerin kendileri için en uygun öğrenme stratejisini belirleyerek, kelime hazinelerini zenginleştirmeleri yabancı dil öğreniminde bir gerekliliktir. Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programında (MEB, 2010) A1 düzeyi dinleme beceri alanında “beni doğrudan ilgilendiren konularla ilişkili kalıpları ve çok sık kullanılan sözcükleri anlayabilirim”; B1 Okuma becerisi alanında, “meslekle ilgili ya da günlük dilde en sık kullanılan sözcükleri içeren metinleri anlayabilirim”; karşılıklı konuşma beceri alanı C1 düzeyinde, “kullanacağım sözcükleri çok fazla aramaksızın, kendimi akıcı ve doğal bir biçimde ifade edebilirim”; C1 düzeyi yazılı anlatım becerilerinde, “hedef belirlediğim okuyucu kitlesine uygun bir üslup seçebilirim” şeklinde ifade edilen yeterlikler, kelime öğrenme stratejilerinin önemini ortaya koymasından oldukça önemlidir.

TÖMER'den sonra üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında eğitimlerini sürdüreceği olan yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim hayatları boyunca girecekleri sınavlarda kendilerini, bilgilerini ve düşüncelerini doğru ve eksiksiz ifade edebilmeleri, doğru cümleler kurabilmeleri ancak zengin bir kelime hazinesiyle mümkün olacaktır. Zimmerman'a göre kelime bilgisi, diller ve dil öğrenenler için kritik önem taşıyan merkez konumundadır (akt. Eyraud, Giles, Koenig ve Stoller, 2000). Öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerinden haberdar olup, kendilerine en uygun kelime öğrenme stratejilerini seçerek kelime öğrenmeleri bir gerekliliktir. Kendilerini daha fazla bilinçlendirerek kelime dağarcıklarını arttırmaları, onlara dil zenginliği ve kendilerini daha rahat ifade edebilme özgürlüğü kazandıracaktır.

Türkçenin yapısı ve kelime hazinesi boyutuyla düşünülürse kelime öğretimi ya da kelime öğreniminde dile özgü durumlar ortaya çıkar. Türkçede kelimeler bilinmese de kelime köklerinden hareketle ya da kökü bilinen başka bir kelime ile bağ kurmayı

¹ Bu makale, aynı başlık altında 17 Haziran 2013 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yayımlanan yüksek lisans tezinin verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Mehmet TOK, Mehtap YIGIN

sağlayan olanaklar vardır. Bu özellik ikinci dil olarak Türkçenin öğretiminde öğrencilerin yeni kelimelerle karşılaştıklarında onları anlamaları ve kolayca belleklerine yerleştirebilmeleri açısından oldukça faydalı ve önemlidir. Banguoğlu (2004: 141) dilin yaşayan bir organizma gibi zamanın ihtiyacına göre durmadan kendi yapısından kelimeler yaratarak ve yabancı dillerden kelimeler alarak dağarcığını zenginleştirdiğini ifade eder. Türkçe eklemeli bir dil olması nedeniyle yeni kelimeler türetmeye ve yeni kullanımlara son derece açık bir dildir.

Sondan eklemeli bir dil olan Türkçe, bu özelliği sayesinde oldukça zengin bir dil olma niteliği taşır. Aksan (1990: 106), Türkçedeki eklerin çeşitliliği, bu eklerin değişik görevlerle yeni sözcükler oluşturabilmeleri nedeniyle yeni kavramların karşılanmasında kolaylık sağladığını belirtir. Türkçenin ekler sisteminin muntazamlığını Ergin (2005: 121) köklerden daha geniş olan gövdeleri oluşturmanın yanında kök ve gövdeleri çeşitli dil bilgisi fonksiyonları için ayrı ayrı kategorilere sokmak üzere daima kök ve kelimelerin sonuna getirilen eklerin herhangi bir karışıklığa meydan vermeyecek şekilde belirli bir sıraya göre dizildiklerini ve bu düzenliliğin sıra eklemeli bir dil olarak geniş bir ekler sistemine sahip bulunan Türkçenin ek yapısına büyük bir sadelik, açıklık ve kolaylık verdiğini ifade eder. Kelime öğrenimi açısından yabancı uyruklu öğrencilerin öncelikli olarak Türkçenin sağladığı bu imkânları fark etmeleri bir gerekliliktir.

Kelime dağarcığını zenginleştirme çabası öğretmenler açısından ders işlemenin en birinci basamağı ve temel taşıdır denilebilir. Çünkü Aygün'e (1999:7) göre öğrenciler yeterli bir sözcük dağarcığı olmayınca ne gramer, ne fonetik ne de iletişim çalışmaları yürütülebilirler. Harmer (2006: 16-22) kelime öğreniminin dört boyutun kavranmasıyla mümkün olabileceğini açıklamaktadır. Bunlar, a) çok anlamlılık (eş anlam, zıt anlam, derin anlam, yüzeysel anlam, çağırışım), b) kelime kullanımı (mecazi, deyim), c) kelime birleşimi (kelime grubu, ön ek, son ek), d) kelime grameri (sıfat, zarf, isim olma durumları vb.) olarak sınıflandırmıştır. Bu açıdan derslerde önceliğin dilin yapısına bağlı olarak kelime kavramının sözü edilen boyutlarıyla ele alınması gerekli görünmektedir.

Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde derslerdeki etkinliklerin temelini kelime hazinesi ile ilgili çalışmalar almaktadır. Bu yüzden ki her derste sınıfın durumuna göre yeni kelimeler verilir ve ders sonuna kadar bu kelimeler çerçevesinde bir planlama yapılır. Ders biterken öğrencilerin bu yeni kelimeleri kavramış olması hedeflenir. Öğrencilere kelime öğretilirken ya da bireysel kelime öğrenme çalışmalarında, onların kelime hazinelerini geliştirme süreçleri izlenmektedir. Öğretimin yanında öğrencinin de kullandığı kelime öğrenme stratejileri etkin bir şekilde varlığını göstermektedir. Çelikkaya (2012: 76), kelime öğrenme stratejilerine yönelik yaptığı çalışmasına bağlı olarak, öğretmen adaylarına, yararlı olabilecek stratejilere yönlendirmeyi, etkili sözcük kullanma yollarını, kullanabilecekleri bilimsel araştırma uygulamalarını, sözcük defterinin nasıl tutulması gerektiği, kelime öğreniminde hangi stratejilerin daha etkili olabileceği, ders kitaplarında konuyla ilgili sözcük dağarcığını daha basit öğrenebilecekleri öğrenme stratejilerine yönelik konular hakkında uygulamalar yapılması gerektiğini belirtmiştir.

1.1. Kelime Öğrenme Stratejileri

Türkçe Sözlük'te (2005: 1811) strateji, *önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol* olarak tanımlanmıştır. Öğrenme stratejisi ise öğrencinin kodlama sürecini etkileme amacıyla uyguladığı düşünme ve davranış olarak ifade edilir (Weinstein ve Mayer, 1986). Bu tanımlamalara bağlı olarak kelime öğrenme stratejileri (KÖS) de öğrencilerin yeni kelime öğrenme ya da öğrendikleri kelimelerin kalıcı olmasını sağlama sürecindeki uygulamaları olarak tanımlanabilir.

Bireylerin sahip oldukları kültürleri, geçmiş deneyimleri, sosyal ve ekonomik durumları, sahip oldukları zekâ türleri, ilgileri, öğrenmeyi öğrenme hakkındaki bilgi düzeyleri, öğrenme stilleri, kullandıkları öğrenme stratejileri, öğrenmeleri üzerinde etkilidir. Dolayısıyla her bireyin öğrenme zamanı ve stratejisi farklılıklar göstermektedir. Birey yaşadığı çevreden daha önce edindiği şeyleri daha hızlı öğrenir, ona daha yatkın olur. Aynı şekilde zekâsı nispetinde hız kazanan ya da yavaşlayan bir öğrenme süreci içerisinde olur.

Şahinel (2003: 7), etkin öğrenmenin, işbirliğinden, çoklu ortamdan, görme, duyma ve yapmadan oluştuğunu ifade eder. Etkin öğrenmeyle bireyler kendilerinde var olan zekâ türüne ya da daha önce edindikleri bilgilere göre kendilerine bir öğrenme yolu seçerler. Bu durum, bireysel farklılıkların öğrenmede farklı öğrenme stratejilerinin oluşmasını ya da kullanılmasını sağlamaktadır.

Öğrenme stratejileri, öğretme-öğrenme sürecine etki etmektedir. Birçok öğrenme stratejisinin kullanılması öğrenme ve öğretme sürecini zenginleştirerek niteliğini artırmak yoluyla yararlı bir süreç haline dönüşmektedir. Bu yararlar; öğrenciyi bilinçli öğrenci durumuna getirmek ve öğrencinin öğrenmedeki verimliliğini arttırmak; öğrenciye bağımsız öğrenebilme niteliği kazandırmak; zevk alarak öğrenmesine yardım etmek; öğrencinin okul sonrası öğrenmelerine temel hazırlamak şeklinde sıralanabilir (Özer, 2002: 20).

Dil öğreniminde temel öğrenme alanlarından biri kelime öğrenmedir. Bireyler bir dili yabancı dil veya ikinci dil olarak edinirken birçok kelime öğrenme stratejisi kullanırlar. Schmitt (1997) kelime öğrenme stratejilerini, keşfetme ve pekiştirme olarak iki ana kategoriye ayırmıştır. Yeni bir kelimenin anlamını keşfetmede kullanılan stratejileri belirleme ve sosyal stratejiler altında belirtmiştir. Bu stratejiler öğrencinin ilk olarak karşılaştığı kelime hakkında hangi stratejileri kullandığını göstermektedir. Öğrencinin ilk kez karşılaştığı kelimeleri belirleyerek kalıcı hale getirebilmeleri için kullandığı stratejiler bu şekilde sunulmuştur. İkinci kategori olan öğrenmenin kalıcılığını sağlamaya yönelik stratejileri ise; sosyal, bellek, bilişsel ve yürütücü biliş stratejileri altında belirtmiştir. Her strateji kelimeleri kullanmayı, tekrar etmeyi ve hatırlamayı sağlamaktadır. Yukarıda belirtilen kelime öğrenme stratejileri, başlıklar altında Schmitt'in (1997: 208-217) özetlediği şekilde ele alınmıştır.

Öğrenme stratejisindeki amaç, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenebilmeleri, öğrenmelerini güçlendirebilmeleri, çeşitlendirebilme yeterliliği edinmeleri düşüncesine paralel olarak, kelime öğrenmede de öğrencilerin kendi kendilerine bir öğrenme sürecine girdiklerini ve bu süreci güçlendirme yoluna gittikleri için kendilerine en faydalı ve kolay olan yolu seçebildikleri ifade edilebilir. Bu da öğrenmede kullanılan pek çok stratejinin kelime öğreniminde de kullanıldığını göstermektedir. Ancak, öğrencilerin yabancı dilde kelime öğrenirken, bildikleri bütün öğrenme stratejilerini kullandıklarını ve bu

strateji karmaşasının içinde bocalamalarının öğrenciler için büyük bir zaman ve güç kaybına neden olduğunu tespit eden Schmitt (1997: 199-227), bu alanda araştırmalarını yoğunlaştırarak öğrenciye sözcük öğreniminde kolaylık sağlayacak beş ayrı sözcük öğrenme stratejisi (Vocabulary Learning Strategies) geliştirmiştir. Bu stratejiler a) Belirleme Stratejileri (*Determination Strategies*), b) Sosyal Stratejiler (*Social Strategies*), c) Bellek Stratejileri (*Memory Strategies*), d) Bilişsel Stratejiler (*Cognitive Strategies*), e) Yürütücü Biliş Stratejileri (*Metacognitive Strategies*) olarak sınıflandırılmıştır.

Belirleme Stratejileri (Determination Strategies)

Belirleme stratejisi, öğrencinin sözcüğün anlamını kendi başına çıkarması olarak ifade edilebilir. Belirleme stratejisinin temel çıkış noktası bilinmeyen kelimenin tahmin yoluyla öğrenilmesidir. Schmitt (1997: 208) bu strateji için; “öğrenen bir kelimeyi bilmiyorsa, kelimenin anlamını o dilin yapısal bilgisinden, bağlamdan, referans materyallerden veya başkasına sorarak öğrenmelidir” şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Belirleme stratejisinde, kelimenin anlamını metinsel bağlamdan tahmin etme, iki dilli ya da tek dilli sözlük kullanma, kelime listeleri yapma, kelime kartları kullanma, kelimenin ek ve köklerini analiz etme gibi unsurlar yer alır.

Dil öğreniminde, kelime hazinesinin öneminin yadsınamayacak bir gerçek olduğu var sayılırsa, bireyin önce kelime öğrenmeye, kendi kendine strateji geliştirmeye ya da var olan kelime stratejilerinden faydalanmaya ihtiyacı olacaktır. Bireyin, bir metin içinde cümleler arasında başka kelimelerden yararlanarak o kelimenin anlamını tahmin etmesi bir saptama/belirleme stratejisidir. Burada önemli olan bir başka şey, o kelimenin diğer kelimelerle birlikte kullanılma ilişkisi de olabilir.

Schmitt (1997: 210), iki dilde yayımlanmış sözlüklerin tek dilde yayımlanmış olanlara göre daha fazla kullanıldığını ifade etmektedir. Japon öğrencilerle yaptığı araştırmada da %95’lik bir oranda öğrencilerin iki dilli sözlük kullandıklarını ve bunu daha faydalı gördüklerini, bunun yanında %77 oranında öğrencinin de tek dilli sözlüklerin daha kullanışlı olduğunu ifade ettiklerini belirtmektedir. İkinci dil olarak Türkçenin öğretiminde de öğrencilerin genellikle iki dilli sözlükleri tercih ettikleri görülmektedir. Bazısı anadilinden çevrilmiş sözlükleri tercih ederken bazıları ise iyi bildiği yabancı dil ile ilgili iki dilli sözlük kullanmayı tercih etmektedir.

Bir başka belirleme stratejisi ise *kelime listeleri ve resimli kelime kartlarıdır*. Nation’a (1982: 30) göre kelime listeleri, resimli sözcük kartları kullanmak ilk aşamada yararlıdır fakat bu stratejilerle öğrenilen kelimelerin ek bilgilerle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Öğrenci bir süre sonra kelime kartlarını kullanmaktan sıkılabilir. Bu süreçte kelime kartlarının yerini kelime defteri almalıdır. Öğrenci kelime defterinden eski kelimelerini kontrol eder ya da yeni kelimeleri buraya kaydederek diğer bilgileri arasında bağlantı kurmaya çalışır. Bu kelimeleri de cümle içinde kullanarak kelime hazinesini pekiştirmiş olur.

Sosyal Stratejiler (Social Strategies)

Öğrencinin sözcüğü başkalarının yardımıyla anlaması olarak ifade edilebilir. Kelime öğrenme stratejilerinin ikinci basamağı ise sosyal stratejilerdir. Sosyal stratejiler, kelimeyi başkalarına sorarak keşfetme ve bunun yanında keşfedilen yeni bir kelimenin kalıcılığını sağlamaya da yardımcı olmaktadır. İlk durumda karşılaştıkları yeni kelimenin anlamını keşfetme durumunda belirleme maksatlı kullanılacağı için kelimenin kalıcılıktan önce anlamı, eş anlamı ya da o kelimeyle kurulmuş olan cümlenin anlamının ne olduğunu bilmek istemeleri önem taşıyabilir. Yeni kelimenin anlamını ya da eş anlamını öğrenci farklı şekillerde öğrenmek isteyebilir. İlk olarak öğretmene sormakla birlikte bilen arkadaşlarına da soru sorarak o kelimenin anlamını keşfetmek, bir başka deyişle saptamak ister.

Bu husus, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler için düşünüldüğünde bir sınıfta farklı ülkelerden, en az beş farklı ana dili olan ya da ana dilinden başka hiç ortak dil bilmeyen öğrenciler olabilir. Yabancı uyruklu öğrenciler yeni kelimenin anlamını keşfetmek amaçlı soru sorarken öğretmen bildiği yabancı dil ile kelimenin anlam karşılığını vermek durumunda kalabilir. Fakat bu öğretmen için de öğrenciler için de bir dezavantaj oluşturabilir. Çünkü Türkçede her kelimenin anlamını tam olarak karşılayabilecek bir yabancı kelime bulunmayabilir.

Kelimelerin anlamlarını keşfetmeyi sağlayacak bir yöntem de *grup çalışmalarıdır*. Schmitt’e göre (1997: 211) öğrenci bu şekilde çalışıp kelimelerin manalarını keşfedebilmek için birlikte çalışabileceği bir grupta tanıştırılmalıdır. Nation (1997: 24) grup çalışmalarını, kelimeyi keşfetmenin yanında, kelimeleri kullanmak ve alıştırmalarla uygulamak için de kullanabileceğini belirtmiştir. Grup çalışması sırasında öğrenilen bir kelime yine o grup içerisinde kullanıldığı takdirde kalıcı hale gelebilir. Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler grup içinde öğrendiklerini hayatlarına geçirmeleri noktasında şanslıdırlar. Çünkü dilini öğrendikleri ülkede yaşıyor olmaları onlar için çok büyük bir avantajdır. Bir gezi esnasında, bir konuşma sırasında, alışverişte, otobüste, yurttan, grup çalışmalarında duyarak ya da sorarak öğrendiklerini kolayca hayatlarına geçirmelerinin hiç de zor olmadığı ifade edilebilir.

Bellek Stratejileri (Memory Strategies)

Sözcükleri önceden öğrenilen bilgiler yardımıyla anımsama olarak ifade edilebilir. Sanaoui’e göre (1995: 17) öğrenciler, bellek stratejilerini öğrenilen kelimeleri hafızada tutmak amacıyla kullanırlar. Bununla beraber bu stratejinin temel kurallarından biri, önceki bilgiler yardımıyla yeni kelimeleri anlama şeklinde de ifade edilebilir. Buna, ilgili kelimelerle ilişkilendirme stratejisi denilebilir. Bu strateji ile öğrenci önceden öğrendiği kelimeler yardımıyla yeni kelimelere manalar verebilir. Bunun için kelimeler beyinde gruplandırılır ya da resimleştirilir. Schmitt (2000: 135) ise, bu stratejinin bilinçaltımızdaki bilgilerin değiştirilerek tasvir ve gruplama yoluyla yeni kelimelerin daha kolay hatırlanması için bir yol olduğunu ifade eder.

Bellek stratejisinin ana kurallarından biri *kelimeyi resimleştirme* ya da *gruplamadan* faydalanmaktır. Öğrenci bu görseller vasıtası ile önceden edindiği bilgileri geri çağırarak yoluyla daha kolay bir hatırlama sürecine girer. Bilindiği üzere, bir kelime ya da bilgiyi hatırlamak ve geri kullanımını sağlamak için onu görmek ya da uygulamak son derece yararlıdır. Dolayısıyla bu strateji görsel materyalden yararlanmanın sözel materyallerden yararlanmaktan çok daha faydalı ve etkili olduğu tezinden hareketle

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Mehmet TOK, Mehtap YIGIN

geliştirilmiştir. Ayrıca Underwood (1989: 19) da resimlerin kelimelerden daha iyi hatırlanacağını belirtir. Bunun yanında kelimeleri resimlerle ilişkilendirmenin daha güçlü bir hatırlama sistemi olduğunu vurgular.

Öğrenciler bellek stratejileri sayesinde çok fazla kelimeyi depolama ve geri çağırmaı başarabilirler. Genellikle kelimeler birlikte hatırlanacakları gruplara yerleştirilirler. Kelimeler gruplandırılırken kâğıdın üzerinde çeşitli biçimlerde olabilir. Decker ve Whealey'e göre (akt: Schmitt, 1997: 213) kelimeleri hatırlamada çapraz şekilde yazarak gruplandırmak bir sütunda yazarak gruplandırmadan daha etkili olmaktadır. Schmitt'in (2000: 135) ifade ettiği şekliyle gruplamalar, öğrenilen bilgiyi geri getirmede önemli bir yoldur ve insanlar hızlı bir şekilde doğal olarak kelimeleri gruplara göre düzenlerler.

Bilişsel Stratejiler (Cognitive Strategies)

Sözcüklerin, tekrar yardımıyla öğrenilmesi, diye ifade edilebilir. Bu stratejinin temel kuralı tekrarlamaıdır. Öğrencinin yazarak, dinleyerek, söyleyerek ya da farklı şekillerde kelimeyi pekiştirme yolunu seçmesi ana unsurdur. Bilişsel stratejiler; not alma, yazılı ve sözlü tekrarlar, ders kitabının kelime bölümünü kullanma, kelime defterleri tutma, kelime listeleri hazırlama, kelime listesini kasetten dinleme ve nesnelerin üzerine Türkçesi yazan etiketler yapıştırma gibi stratejilerden oluşur.

Schmitt (1997: 214), bilişsel stratejilerle bellek stratejilerinin benzer yanlarının olduğunu ifade eder. Ancak bellek stratejileri, çağırma ve tahmin yolunu seçerken bilişsel stratejilerin daha mekanik bir yapıda olması yani tahmine pek yer bırakmadan sürekli bir tekrar sonucu belleği yenileme çalışması şeklinde olması bellek stratejisinden farklı bir konumda olduğunu gösterir.

Kelime öğreniminde not tutma konusunda en çok kullanılan stratejilerden biri de *kelime defterleridir*. Öğrenciler, ana dilde konuşan bir kişinin söylediklerini not almadıkları için kelime bazında çalışırlar. Kelimeleri yakalar ve onları ilişkili oldukları kelimelerle birlikte gruplandırarak not alır ve bu listeden tekrarlarını yazılı ve sözlü olarak yaparlar. Derste notlar alma, öğrenciye yeni öğrendiği kelimelerde kendi kişisel yapılarını oluşturmaya yardımcı olur. Öğrenciler kelimelere çalışmak için kitaplarında bulunan kelime bölümlerinden faydalanabilirler ve bu bölümleri kendileri de oluşturabilirler. İşitsel öğrenme stiline sahip öğrenciler kelimeleri ses kayıt cihazına kaydedip, kelimeleri dinleyerek çalışabilirler (Schmitt,1997: 215).

Yürütücü Biliş Stratejileri (Metacognitive Strategies)

Bu stratejiler, hangi sözcüklerin öğrenmeye değer olduğuna karar verilmesi, bilinçli bir şekilde plan yapılması, en etkili öğrenme yönteminin bulunması olarak ifade edilebilir. Öğrenenlerin kendi öğrenmelerini kontrol etme ve değerlendirebilmeleri için kullandıkları stratejilerdir. Yürütücü bilişsel stratejiler; planlama, izleme ve değerlendirme öğelerini içerir. İkinci dil olarak Türkçe öğrenen bir öğrencinin Türkçe filmler izlemesi, Türkçe gazete okuması, Türkçe şarkılar dinlemesi, Türk medyasını kullanması onun yürütücü biliş stratejilerinden faydalandığını gösterir. Buradaki asıl amaç ne kadar kelime bildiğini ya da eksiklerinin ne olduğunu anlama yani diğer bir manada kendisini test etmek ve değerlendirmektir.

Gu ve Johnson (1996: 647), bu stratejiyi özellikle başarılı ve dili öğrenmeye başladığını anlayan öğrencilerin tercih ettiklerini ifade etmiştir. Yürütücü biliş stratejileri, öğrenme sürecine bilinçli genel bakış ve daha iyi çalışabilmek için planlama, izleme ya da değerlendirmede karar vermeyi gerektirir Bu durum, kişinin gelişimini değerlendirmesi için en uygun çalışmaya, gözden geçirmeye ve test etmeye geçiş sağlamaktadır (akt. Schmitt, 2000:136).

Genel olarak bakıldığında, yürütücü biliş stratejilerinin diğer stratejilerden farklı olarak kişinin neyi, ne kadar öğrendiğini test etmesine, kendini izleyip değerlendirmesine fırsat verebileceği görülür.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde çok dilli öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri nelerdir?
- Çok dilli öğrencilerin önceki dil öğrenimlerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejileri ile Türkçe kelime öğrenimlerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejilerinin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

2. Yöntem

2.1.Araştırma Deseni

Bu araştırmada, ikinci dil olarak Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Öğrencilerle birebir görüşme yapılarak onların nasıl kelime öğrendiklerini, kelimelere nasıl çalıştıklarını, önceki dil öğrenme tecrübeleri ile Türkçeyi öğrenirken kullandıkları kelime öğrenme stratejileri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak amaçlandığı için durum çalışması (case study) modeli kullanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırma 2012–2013 öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi TÖMER'de B2 dil seviyesindeki yabancı uyruklu toplam 51 öğrenci ile yürütülmüştür. Katılımcılar, araştırmaya gönüllülük ilkesi dikkate alınarak dâhil edilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyet ve Dil Bilme Durumlarına Göre Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Erkek	39	76.5
	Kız	12	23.5
	Toplam	51	100
Dil Bilme Durumları	2 Dil Bilenler	17	33.3
	3 Dil Bilenler	16	31.5
	4 Dil Bilenler	11	21.5
	5 ve Daha Fazla Dil Bilenler	7	13.7
	Toplam	51	100

Katılımcılara bu araştırma için bir başarı tutum ölçeği uygulanmamış, katılımcılar Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi TÖMER'deki B2 kur sınavı temel alınarak gruplandırılmıştır. Öğrencilerin dil bilme durumları çalışmanın alt amaçları doğrultusunda önem taşımaktadır.

2.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin, Türkçe öğrenirken kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemek için bazı kişisel bilgilere ihtiyaç duyulduğu için, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formuyla araştırmaya katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, kaç dil bildikleri, Türkçeyi kaçınıcı yabancı dil olarak öğrendiklerinin bilinmesi araştırmanın alt amaçları açısından önemlidir.

Görüşme Formu

Öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmadan önce araştırmacı tarafından hazırlanan sorular ile pilot görüşme yapılmıştır. Pilot çalışma yapmak, araştırma yönteminin denenmesi için önemli bir olanaktır. Pilot çalışmalar, gerçek çalışmanın yapılacağı kişiler ve durumlara olası en yakın koşullarda gerçekleştirilir (Ersoy ve Yalçınoğlu, 2012: 75).

Görüşme, en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme, belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Büyüköztürk, 2011: 161). Yarı yapılandırılmış teknikle araştırmacı tarafından hazırlanan sorular üzerinde yanıtlayıcının kısmen düzeltme, düzenleme hakkı vardır. Sorgulayan ve yanıtlayan, bazı soruları birlikte yeniden düzenleyebilirler. Böyle olunca da bu teknik genellikle nitel araştırmalarda kullanılabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013:108). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle, bu tür görüşme diğer iki yöntemin avantaj ve dezavantajlarını içerir. Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları ve kontrolün kaybedilmesi, önemsiz konularda fazla zaman harcanması, görüşme yapılanlara belli standartlarda yaklaşmadığından güvenirliliğin azalması gibi de dezavantajları bulunur (Büyüköztürk, 2011: 163).

Bu görüşmenin amacı, Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin kelime öğrenimlerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemektir. Görüşmedeki soruların amacı öğrencilerin bilgilerini ölçmek değildir. Onların Türkçe öğrenirken kelimeleri hangi stratejilerle öğrendiklerini bilmemiz çalışmaya yön verecektir. Öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri ile ilgili nitel veriler elde edebilmek için araştırmacı tarafından 13 sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak, her bir görüşme ses kaydı ile kaydedilmiştir. Görüşme 51 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılırken ses kaydı ile birlikte araştırmacı not alma tekniğinden faydalanmıştır. Öğrencilerden ses kaydı için görüşme öncesinde izin alınmış ve yine gönüllülük esasına göre görüşmeler tamamlanmıştır.

2.4. Araştırmanın Veri Analizi

Nitel verilerin analizine ilişkin Strauss ve Corbin'in (1990) önerdiği iki yaklaşım söz konusudur: Betimsel analiz ve içerik analizi (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 223). Bu çalışmada araştırmacının kavramsal yapısını önceden açık bir biçimde ortaya koyduğu ve önceden belirlenen temalara göre verilerin yorumlandığı "betimsel analiz" yapılmıştır.

Betimsel analizin, a) bir çerçeve oluşturma, b) tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, c) bulguların tanımlanması, d) bulguların yorumlanması, olmak üzere dört basamağı vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224). Bu çalışmada, Schmitt (1997) tarafından ortaya konan kelime öğrenme stratejilerinin sınıflandırmalarına bağlı olarak çerçeve oluşturulmuştur. Veriler, bu temalara bağlı olarak tasnif edilmiştir. Görüşmeler yoluyla elde edilen veriler önceden belirlenmiş temalara bağlı olarak, Schmitt'in (1997) sınıflandırdığı beş kelime öğrenme stratejisine göre frekans (f) ve yüzde (%) oranları verilerek nitel verilerin sayısallaştırılması yapılmış ve tablolar haline getirilerek sunulmuştur. Tablolara bağlı olarak kavramsal çerçeveden hareketle verilerin yorumlanması yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretiminde Öğrencilerin Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejilerine İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci dil olarak Türkçenin öğretiminde öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerinin toplam dağılımı öğrenci görüşmelerinden hareketle Tablo 2'de sunulmuştur:

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Mehmet TOK, Mehtap YIGIN

Tablo 2. Öğrencilerin Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejilerinin Toplam Dağılımı

Kategoriler	f	%
Sosyal Stratejiler	128	28.8
Belirleme Stratejileri	106	23.8
Bilişsel Stratejiler	92	20.7
Yürütücü Bilişsel Stratejiler	62	13.9
Bellek Stratejileri	56	12.6
Toplam	444	100

Tablo 2'ye bakıldığında yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenirken en çok kullandıkları kelime öğrenme stratejisinin sosyal stratejiler; en az kullandıkları stratejinin ise bellek stratejileri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal stratejilerine ait teknikler ayrıntılı olarak Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Öğrencilerin Kullandıkları Sosyal Stratejilerinin Dağılımı

Kategoriler	f	%
Kelimenin anlamını öğretmen ya da sınıf arkadaşına sorma	48	25.7
Grup çalışması ile kelimenin anlamını keşfetme	24	6.7
Öğretmenin öğrencilerin kelime listelerini ya da resimli kartlarını kontrol etmesi	0	0
Türk kişilerle iletişim kurmak	51	62.2
Futbol oynarken kullanma (Sosyal Hayatta)	1	0.2
Alışverişte kullanma (Sosyal Hayatta)	4	1.2
Toplam	128	100

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kişilerle iletişime geçerek kelime öğrenmeleri en sık tercih ettikleri stratejiler olmuştur. Öğrencilerin görüşleri görüşmelere şu şekilde yansımıştır:

Suriyeli Ö16 kodlu öğrenci: *“İnsanların arasına daha fazla girerek mecaz anlamlı kelimeleri ve kelimelerin başka hangi kullanım alanlarının olduğunu öğrenmek isterim.”* diyerek kelime öğreniminde sosyal stratejiyi kullandığını belirtir.

Japonyalı Ö21 kodlu öğrenci: *“Eşim Türk olduğu için genellikle eşime soru sorarım ve dışarıda gezerken tabelalara bakarım. Mağazalardan kataloglar alarak oralardan yeni kelimeler öğrenirim. Ayrıca evde haberleri izleyerek çok kelime öğrenirim.”*

Somalili Ö11 kodlu öğrenci: *“Arkadaşlarımla birbirimize kelime listeleri verip karşılıklı soru soruyoruz ve Türk oda arkadaşlarımla konuşurken en kolay şekilde kelime öğreniyorum. Mesela: “Sihhatler olsun” deyince arkadaşım, ona hemen bu kelimenin anlamını sordum ve öğrendim, şimdi ben de kullanıyorum.”* Öğrenci, soru sorma stratejisiyle kelime öğrenmede keşfetmek amaçlı sosyal stratejiyi kullanmıştır.

Orta Afrikalı Ö45 kodlu öğrenci, *“İlk öğrenenler önce tanışma pratikleri yapsınlar, gramere çok iyi çalışsınlar ve insanlarla her zaman iletişim halinde olsunlar.”* şeklinde tavsiye eder.

Tablo 4'te yabancı uyruklu öğrencilerin kullandıkları belirleme stratejilerine ait tekniklerin dağılımı verilmiştir:

Tablo 4. Öğrencilerin Kullandıkları Belirleme Stratejilerinin Dağılımı

Kategoriler	f	%
Konuşmanın bölümünü analiz etme	0	0
Ekleri ve kökleri analiz etme	0	0
Ana dilde aynı kökten gelen kelimeleri kontrol etme	0	0
Var olan herhangi resim ya da hareketleri analiz etme	0	0
Metinsel bağlamdan anlamı tahmin etme	48	47.5
İki dilli sözlük kullanma	45	45.7
Tek dilli sözlük kullanma	0	0
Kelime listeleri yapma	6	2.7
Kelime kartları kullanma	9	4.1
Resimli kartlar kullanma	0	0
Toplam	106	100

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin belirleme stratejisi olarak metinsel bağlamdan hareket etmek ve iki dilli sözlük kullanma stratejilerini etkin olarak kullandıkları görülmektedir. Kullanılan diğer stratejiler ise kelime listesi yapma ve kelime kartlarını kullanmadır. Öğrencilerin görüşleri görüşmelere şu şekilde yansımıştır:

Azerbaycanlı Ö36 kodlu öğrenci, kendisi için en etkili kelime öğrenmenin kitap okumak olduğunu söyleyerek sebebini şu şekilde ifade eder: “*Kitap okuduğum zaman kelimelerin nasıl okunduğuna ağızım alışıyor ve bu bana konuşurken, o kelimeyi kullanırken bir avantaj oluyor.*”

Rusyalı Ö27 kodlu öğrenci de “*Kitap okurken kelimelere aşina olduğum için daha rahat ve daha doğru konuşuyorum.*” şeklinde düşüncelerini açıklar.

Kongolu Ö12 kodlu öğrencinin “*Duyduğum yeni kelimeleri hemen sözlükten bakarım; çünkü sözlük bana çok pratik geliyor.*” ifadeleri ile sözlük kullanma stratejisini kullandığını belirtir.

Ganalı Ö7 kodlu öğrenci “*Önce temel seviyede kolay kitaplar okusunlar, bilinmeyen kelimeleri sözlükten bulsunlar ve Türk film izleyip Türk müzikler dinlesinler.*” İfadeleri ile kullandığı ve diğer arkadaşlarına tavsiye ettiği kelime öğrenme stratejilerini açıklamıştır.

Tablo 5. Öğrencilerin Kullandıkları Bilişsel Stratejilerinin Dağılımı

Kategoriler	f	%
Sözlü tekrar	14	7.3
Yazılı tekrar	24	32.5
Not tutma	15	19
Ders kitabının kelime bölümünden çalışma	14	18.5
Kelime listesini cd den dinleme	0	0
Nesnelerin üzerine etiket yapıştırma	4	2
Kelime defteri tutma	21	20.7
Toplam	92	100

Öğrenciler, kelimeleri öğrenirken ya da öğrendikten sonra kalıcı hale getirmek için tekrar ederler. Bunu yaparken de birtakım stratejiler kullanırlar. Tekrar için kullanılan stratejiler bilişsel stratejilerdir. Öğrencilerle yapılan görüşme verilerine göre, en fazla stratejinin kelime defteri kullanılarak yani kelime defterinden tekrar etmek olduğu, en az stratejinin ise kelime kartlarıyla kelime öğrenme olduğu görülür. Öğrencilerin hiç kullandıkları stratejiler ise kelime listesini cd den dinlemek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin en yaygın kullanılan bilişsel stratejilerinden kelime defterini tercih etmelerinin sebebi kullanılış açısından her zaman yanlarında bulundurabilmeleridir.

Kazakistanlı Ö41 kodlu öğrenci, “*İnsanları çok iyi dinlesinler, kelime defteri tutsunlar ve mutlaka çok kitap okusunlar.*”; Suriyeli Ö39 kodlu öğrenci, “*Kelimeleri küçük kâğıtlara yazıp odamdaki eşyaların üzerine yapıştırarak ezberlemek istedim ama bunun bana hiç faydası olmadı.*” derken Kazakistanlı Ö2 kodlu öğrenci ise tam tersi bu yolla çok iyi öğrendiğini ifade etmiştir.

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Mehmet TOK, Mehtap YIGIN

Afganistanlı Ö5 kodlu öğrenci, “*Kelime öğrenirken kelime defteri kullanıyorum. Her sayfaya bir harf yazıp bilmediğim kelimeleri yazarak çalışıyorum.*”; Beninli Ö13 kodlu öğrenci, “*Kelime defterinden tekrarlayarak kelime öğrenmek benim için çok faydalı oluyor ve kelimeleri hiç unutmuyorum.*” ifadeleri ile kullandıkları bilişsel stratejileri belirtmişlerdir.

Somalili Ö48 kodlu öğrenci, “*En çok ders kitabından kelime öğreniyorum. Mesela ders kitabında Mevlana’nın hayatı vardı. Orada “Hamdım, piştim, yandım” kelimelerini ders anlatılırken öğrendim.*” ifadeleri ile ders kitaplarında kelime bölümünün önemli bir kelime öğrenme stratejisi olduğunu açıklamaktadır.

Tablo 6’da yabancı uyruklu öğrencilerin kullandıkları yürütücü bilişsel stratejilere ait tekniklerin dağılımı verilmiştir:

Tablo 6. Öğrencilerin Kullandıkları Yürütücü Bilişsel Strateji

Kategoriler	f	%
Türkçe medya araçlarını kullanma (tv, şarkı, film, internet vb.)	50	95.5
Tekrarı artırmak için az kullanılan kelimeleri kullanma	0	0
Kelime testleri yapma	12	4.5
Yeni kelimeyi atlama geçme	0	0
Zaman geçse de kelimeye çalışmaya devam etme	0	0
Toplam	62	100

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin yürütücü bilişsel strateji olarak medya araçlarını ve kelime testlerini kullandıkları görülmektedir.

Somalili Ö4 kodlu öğrenci, “*Kelime öğreniminde daha çok interneti kullanırım ve internette kendi kendime kelime testleri yaparım.*” diyerek kendini değerlendirmek ve test etmek istediğini ifade ederek yürütücü bilişsel stratejiyi kullandığını belirtir.

Tablo 7. Öğrencilerin Kullandıkları Bellek Stratejilerinin Dağılımı

Kategoriler	f	%
Yeni kelimeyi cümlede kullanma	41	73.2
Kelimeyi görselleştirme	8	14.2
Kelimeyi eş ve zıt anlamlarıyla bağlama	0	0
Kelimeleri gruplandırarak çalışma	0	0
Anlam haritaları kullanma	0	0
Hikâye yazarak	7	12.6
Toplam	56	100

Somalili Ö16 kodlu öğrenci, “*Arkadaşlarımla yurda giderken, öğrendiğimiz kelimeleri cümle içinde kullanıyoruz ve bu şekilde pratik yapıyoruz.*”; Azerbaycanlı Ö9 kodlu öğrenci ise “*Cümle içinde kullandığım kelimeleri asla unutmuyorum. Sadece sözlükten bakınca bir süre sonra unutuyorum.*” ifadeleri ile kelimeleri cümle bağlamında kullanmanın etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Afganistanlı Ö31 kodlu öğrenci, “*Kelimeleri posterlerle, fotoğraflarla daha kolay ezberliyorum ve o kelimeleri hatırlamam çok kolay oluyor.*” ifadesi ile kelimeleri görselleştirme yoluyla kelime öğrendiğini açıklamıştır.

Rusyalı Ö22 kodlu öğrenci “*Kelimelerle hikâye yazmaya çalışırım, bu yeni kelimeleri hatırlamamı ve unutmamamı sağlıyor.*”; Somalili Ö44 kodlu öğrenci ise “*Öğrendiğim kelimelerle kompozisyon yazmak bana çok fazla faydalı oluyor.*” ifadeleri ile kelimenin kullanıldığı bir hikâye ya da kompozisyon yazmanın etkili olduğunu belirtmişlerdir.

3.2. Çok Dilli Öğrencilerin Önceki Dil Öğrenimleri ile Türkçede Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejilerinin Benzerlik ve Farklılıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Çok dilli öğrencilerin önceki dil öğrenimleri ile Türkçe öğrenimlerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejilerinin benzerlik ve farklılıklarına dair bulgular ve yorum tablolar halinde analiz edilmiştir. Çalışmanın verilerinden hareketle çok dilli öğrencilerin önceki dil öğrenimlerinde kullandıkları beş kelime öğrenme stratejisinin genel toplamına dair bulgu ve yorum Tablo 6’da gösterilmiştir:

Tablo 8. Öğrencilerin Türkçeden Önce Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejilerinin Dağılımı

Kategoriler	f	%
Yürütücü Bilişsel Strateji	46	30.8
Belirleme Stratejisi	45	30.2
Sosyal Stratejiler	32	21.5
Bilişsel Strateji	23	15.5
Bellek Stratejisi	3	2
Toplam	149	100

Öğrencilerin Türkçeden önceki dil öğrenmelerine bakıldığında, öğrencilerin genel olarak bütün kelime öğrenme stratejilerini kullandıkları görülmektedir. En fazla kullanılan kelime öğrenme stratejileri yürütücü bilişsel ve belirleme stratejisiyken, en az kullanılan kelime öğrenme stratejisi bellek stratejisidir. Çalışmanın birinci alt amacında, Türkiye'deki öğrencilerin en sık kullandıkları kelime öğrenme stratejisi sosyal stratejiler iken öğrencilerin önceki dil tecrübelerinde sosyal stratejilerin alt sıralara gerilediği görülmektedir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin Türkçeyi Türkiye'de öğrenirken ikinci dil olarak edindikleri, önceki dil yaşantılarında ise yabancı dil olarak öğrendikleri gösterilebilir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin önceki dil öğrenme tecrübelerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejileri görüşmelere şu şekilde yansımıştır:

Bosnalı Ö29 kodlu öğrenci, “*Almanca öğrenirken filmler izledim, internetten yeni kelimeler öğrendim.*”; Somalili Ö51 kodlu öğrenci ise : “*Diğer dil öğrenimimde kelime öğrenmek ya da kelime pratiği yapmak için haberleri izliyordum.*” diyerek medya araçları kullanmak suretiyle yürütücü bilişsel bir stratejiyi kullandıklarını belirtmişlerdir.

Letonyalı öğrenci (Ö18) “*Türkçeden önceki dil öğrenimimde kelimeleri yazarak çalışıyordum ve kelime kartlarını kullanıyordum.*”; Fildişi sahilinden Türkiye'ye gelen Ö33 kodlu öğrenci, İngilizce öğrenimindeki tecrübelerini paylaşarak, “*Daha önce İngilizce kelimelere çalışırken, kitap okudum ve kitaptan bilmediğim kelimeleri not edip sözlükten bakarak kelime öğrendim.*” diyerek belirleme stratejisi kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Çinli öğrenci (Ö47): “*Türkçeden önce İngilizce öğrenirken ana dili İngilizce olan kişilerle konuşamadım çünkü öğrendiğim dilin ülkesinde yaşamıyordum. Ancak turistler geldiğinde onlarla konuşma fırsatım oluyordu ve onlarla konuşarak pratik yapıyordum.*”; Japonyalı Ö21 kodlu öğrenci: “*İspanyolca öğrenirken İspanyolca bilenlerle iletişime geçtim, pratik yaptım ve böylece daha kısa sürede daha fazla kelime öğrendim.*” diyerek sosyal strateji kullanmışlardır.

Öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde, kelime öğrenme stratejilerinden en fazla sosyal stratejiler ve belirleme stratejilerini kullanırken, diğer dil öğrenimlerinde en fazla yürütücü biliş ve belirleme stratejisini kullandıkları belirlenmiştir. Her iki dil öğrenimlerinde de belirleme stratejilerini sık kullanmaları bir benzerlikken, Türkçe öğrenirken sosyal stratejinin öne çıkması bir farklılıktır. Öğrencilerin, her iki dil öğrenimlerinde de en az kullandıkları kelime öğrenme stratejisinin bellek stratejisi olması benzer bir durum oluşturmuştur.

Öğrenciler öğrendikleri kelimeleri hayata geçirirken, her iki dil öğrenimlerinde de sosyal stratejileri sıkça kullandıkları ancak Türkçede en çok ana dili Türkçe olan kişilerle konuşmak tercih edilirken, diğer dil öğreniminde o ülkede yaşamadıkları için en fazla arkadaşına, öğretmene soru sorma ya da aileyle konuşma tercih edilmiştir. Her iki dil için de bellek stratejilerinin sık tercih edilmediği tespit edilmiştir.

Her iki dil öğreniminde de kelime çalışma materyali olarak öğrencilerin en fazla iki dilli sözlüğü kullandıkları belirlenmiştir. Bellek stratejileri kullanılırken her iki dil öğreniminde de en fazla yeni kelimeyi cümlede kullanma stratejisi, en az ise kelimeyi görselleştirme stratejisi kullanılmıştır. Her iki dil öğreniminde de bellek stratejilerinin kullanımı açısından bir farklılık tespit edilmemiştir.

Her iki dil öğreniminde de bilişsel stratejilerden en fazla yazılı tekrarın kullanılması bir benzerlikken, Türkçe öğreniminde en az nesnelere etiket yapıştırma stratejisinin kullanılması bir farklılıktır; çünkü diğer dil öğreniminde en az sözlü tekrarın kullanıldığı belirlenmiştir.

Türkçe öğrenimlerinde belirleme stratejilerinden en az kelime listelerini kullanan öğrenciler, diğer dil öğrenimlerinde en az kelime kartlarını kullanmışlardır. Her iki dil öğrenimlerinde de öğrenciler yürütücü bilişsel stratejilerden en fazla medya iletişim araçlarını kullanarak kelime öğrenmişlerdir. Ayrıca çok dilli öğrencilerin diğer dil öğrenimlerinde, yürütücü bilişsel stratejilerden sadece medya iletişim araçlarını kullanarak kelime öğrendikleri belirlenmiştir.

Yürütücü bilişsel stratejilerden gerek Türkçe öğrenirken gerekse önceki dil öğrenme tecrübelerinde sıkça faydalanılması bir benzerlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceki dil öğrenme tecrübelerinde yürütücü bilişsel stratejiler en fazla iken Türkçe öğreniminde sosyal stratejinin en fazla kullanılmasının bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Mehmet TOK, Mehtap YIGIN

4. Tartışma

Öğrencilerin ikinci dil olarak Türkçe öğrenimlerinde genel olarak kelime öğrenme stratejilerini kullandıkları, bu stratejiler içinde en fazla sosyal stratejileri (arkadaşa soru sorma, ana dili Türkçe olanlarla konuşma vb.) ve yürütücü bilişsel stratejileri (medya, haber, internet, kelime testleri vb.), en az ise bellek stratejilerini (kelime gruplama, resim ve görsellerden yararlanma vb.) kullandıkları saptanmıştır. Altan (2003), üniversite öğrencilerinin kelime öğrenirken sosyal stratejilerin en sık kullanılan stratejiler arasında olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arsal ve Özen (2006) İngilizce öğretmeni adaylarının dil öğrenme stratejilerini orta düzeyde kullandıklarını, sosyal stratejilerin sık kullanılan stratejiler arasında olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmada da sosyal stratejilerin en sık kullanılan strateji olması bu çalışmalarını desteklemektedir.

Sosyal ve yürütücü bilişsel stratejiler, öğrencilerin en faydalı, etkili ve kullanışlı; bellek stratejileri ise faydasız ve etkisiz gördükleri stratejiler konumundadır. Bu durumun ortaya çıkmasının temel nedeni, araştırmaya katılan bütün öğrencilerin B2 seviyesinde olmaları gösterilebilir. Gu ve Johnson (1996: 647) özellikle başarılı ve dili öğrenmeye başladığını anlayan öğrencilerin yürütücü bilişsel stratejileri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu seviyede öğrenciler artık dili öğrenmeye, konuşmaya ve tartışmaya başlamışlardır. Bu sebeple öğrencilerin, dili daha aktif kullanma ve kendilerini anadil konuşanlar vasıtasıyla test edebilme gayretine girdikleri için sosyal stratejiler (arkadaşa soru sorma, ana dili Türkçe olanlarla konuşma vb.) ve yürütücü bilişsel stratejilere (medya, haber, internet, kelime testleri vb.) yöneldikleri söylenebilir.

Gömlüksiz (2013: 593-594) çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı dil öğreniminde bilişsel stratejiyi etkili biçimde kullanmadıklarını belirlemiştir. İngilizce sohbetleri başlatma, İngilizce okumaktan hoşlanma, İngilizce mesaj, mektup veya rapor yazma ve İngilizce bir kelimeyi bildiği kök ve eklerine ayırarak anlamını çıkarmada çok yetersiz oldukları sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada da bilişsel stratejilerin bellek stratejilerinden sonra en az kullanılan strateji olduğu görülmüştür. Bilişsel stratejilerin içinde en çok kullanılan stratejinin kelime defteri tutma yani kelime defterinden tekrar etme; en az kullanılan stratejinin ise kelime kartlarıyla kelime öğrenme olduğu ortaya çıkmıştır. Kelime listesini cd'den dinleme öğrencilerin hiç kullanmadıkları bilişsel stratejilerden biri olduğu görülmüştür. Öğrencilerin en yaygın kullandıkları bilişsel stratejilerden kelime defterini tercih etmelerinin sebebi, kullanış açısından her zaman defterleri yanlarında bulundurabilmelerindedir.

Bu çalışma öğrencilerin eğitimlerine başladıkları ilk dönemde yapılmış olsaydı belirleme stratejileri daha çok kullanılan stratejiler olarak karşımıza çıkabilirdi. Dil öğrenmeye yeni başladıkları dönemde dil edinimini hızlandırmak amacıyla belirleme stratejilerini (sözlük kullanma, resimli kartlar vb.) kullanan yabancı uyruklu öğrenciler, seviyelerinin yükselmeye başladığı bu dönemde içinde buldukları çekingen tavırdan kurtulmaya ve cesaretlenmeye başlamaktadırlar. Sosyal hayatın içine daha çok girmekte, gezilere, spor müsabakalarına dâhil olmakta, konuşma kulüplerine katılmakta ve sürekli anadil konuşanlarıyla iletişim halinde olmak istemektedirler. Bu durum, ileri seviye dil öğrencilerinde sosyal stratejilerin kullanımını artırırken belirleme stratejilerini daha az kullanmalarına neden olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin B2 seviyesinde olmalarına rağmen dil yeterlikleri açısından aynı olduklarını söylemek pek mümkün değildir. Bu bağlamda çalışmaya katılan orta düzey başarılı öğrencilerin diğer başarısız ve başarılı öğrencilere göre daha fazla kelime öğrenme stratejisi kullandıkları söylenebilir. Griffiths (2007) araştırmasında düşük dil seviyesindeki öğrencilerin yüksek dil seviyesindeki öğrencilere göre daha az strateji kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, orta ve başarısız düzeydeki öğrenciler genellikle Afrika ülkelerinden gelen ve Türk diline yabancı olan öğrencilerdir. Bu yabancılığı atabilmek, dili daha kısa sürede öğrenebilmek ve toplumsal hayata bir an önce dâhil olabilmek için çaba gösteren bu öğrencilerin daha fazla kelime öğrenme stratejisi kullanmaları doğal bir sonuç olduğu söylenebilir. Bunun yanında başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerine daha az ihtiyaç duymalarının nedeni, bu öğrencilerin genel olarak Türk dili konuşulan ve Türkiye Türkçesi'ne aşina olan ülkelerden gelmeleri gösterilebilir. Azeri, Türkmen, Ahıska, Kırım ve Makedon Türklerinin çoğunluğu oluşturduğu başarılı öğrenci grubunda dil yapısını bilen ama küçük farklılıkları gidermeye çalışan öğrenciler, dili önceden de biliyor olmanın verdiği güvenden dolayı daha fazla stratejiye başvurmadan dili öğrenmişler ve akıcı biçimde konuşmaya başlamışlardır.

Altan (2003) dil öğrenme stratejileri ile yabancı dil öğrenme başarısı arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gök ve Sılay (2008), strateji öğretiminin öğrencilerin başarıları ve problem çözme becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre, strateji kullanımının akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği söylenebilir (akt. Şerabatır, 2008: 94). Bu çalışmada da B2 düzeyindeki öğrenciler içinde başarısız öğrencilerin daha az kelime öğrenme stratejileri kullandıkları görülmüştür.

Yabancı uyruklu öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini az kullanmalarının nedeni öğrencilerin strateji kullanmayı tercih etmemeleri olabileceği gibi stratejiyi bilmemelerinden de kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim Çelikkaya (2012: 76) yaptığı araştırmada, 1. ve 2. sınıflardaki öğretmen adaylarının sadece bir stratejiyi kullanıyor olduklarını ortaya koymuştur. Bu durumun nedenini, öğrencilerin stratejileri bilmemeleri veya strateji kullanımının başka etmenler tarafından engelleniyor olabileceği şeklinde açıklamıştır.

Öğrencilerin öğrendikleri kelimeleri günlük yaşantılarında kullanma durumlarına bakıldığında sosyal stratejiyi en fazla kullandıkları görülmüştür. Bu durum öğrencilerin sınıftaki başarı düzeylerine göre bir farklılık göstermemiştir. Bu durum her seviyedeki öğrencinin kelimeleri öğrenmek için sosyal stratejileri kullandıklarını ancak bellek stratejilerine hiç yer vermediklerini göstermektedir. Bunun nedeni bellek stratejilerinin (resimlerle eşleştirme çalışma, kelime gruplama vb.) sosyal hayattan ziyade ders içerikli bir kullanıma hitap etmesidir. Öğrenciler kelime gruplama, resimli kartlar ya da resim eşleştirme gibi çalışmalarını sosyal hayatın içine çekemezler. Ancak arkadaş ve öğretmenlere soru sorma, grup çalışmaları yapma, en önemlisi anadil konuşanlarla pratik yapma gibi günlük hayatın tam içinde olan sosyal stratejileri hayatlarının bir parçası haline getirmekte zorlanmamaktadırlar. Bu yüzden doğal bir akışla bütün seviyelerde öğrenciler sosyal stratejileri, kelimeleri hayata geçirme aşamasında daha fazla kullanmaktadırlar diyebiliriz.

Öğrencilerin kelime anlamını tespit etmede en fazla kullandıkları materyalin iki dilli sözlük olduğu görülmüştür. Schmitt'in (1997: 210) ifadelerinden de faydalanarak bu durumun son derece doğal olduğu söylenebilir. Çünkü Schmitt Japon öğrencilerle çalışırken iki dilde yayımlanmış sözlüklerin tek dilde yayımlanmış olanlara göre daha fazla kullanıldığını, öğrencilerin iki dilli sözlükleri daha faydalı (% 95) gördüklerini ifade etmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, TÖMER'de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerinin belirlenmesine ve çok dilli öğrencilerin önceki dil öğrenimlerinde kullandıkları kelime öğrenme stratejileri ile Türkçeyi öğrenirken kullandıkları kelime öğrenme stratejileri arasındaki benzerlik ve farklılıklara ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Öğrencilerin ikinci dil olarak Türkçe öğrenimlerinde kelime öğrenme stratejilerinin hemen hepsini genel olarak kullandıkları, bununla birlikte sosyal stratejiler ile yürütücü bilişsel stratejileri daha fazla kullandıkları, bilişsel ve bellek stratejilerini ise çok az kullandıkları saptanmıştır. Öğrencilerin Türkçe öğrenirken en fazla kullandığı kelime öğrenme stratejilerinin sosyal stratejiler; en az etkili buldukları kelime öğrenme stratejisinin ise bellek stratejileri olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin kelime anlamını tespit etmede en fazla kullandıkları materyalin iki dilli sözlük olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ders çalışırken en fazla belirleme stratejisini en az ise bellek stratejisini kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin kelimeleri unutmamak için en fazla bilişsel stratejileri kullandıkları görülmüştür.

Bellek stratejilerinden en fazla kullandıkları stratejinin yeni kelimeyi cümle içinde kullanma olduğu, en az kullandıkları bellek stratejisinin ise kelimeyi görselleştirmek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bilişsel stratejilerden en fazla kullandıkları stratejinin yazılı tekrar iken en az kullandıkları stratejinin nesnelere üzerine etiket yapıştırma olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin sosyal stratejilerden en fazla kullandıkları stratejinin ana dili Türkçe olan kişilerle konuşmak olduğu, en az kullandıkları sosyal stratejinin ise grup çalışması yapmak olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin belirleme stratejilerinden en fazla kullandıkları stratejilerin iki dilli sözlük kullanma ve metinsel bağlamdan anlam tahmin etme olduğu belirlenmişken, en az kullandıkları stratejinin ise kelime listeleri yapmak olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yürütücü bilişsel stratejilerden en fazla kullandıkları stratejinin Türk medya araçlarını kullanma (şarkı, TV, film, internet vb.), en az kullandıkları stratejinin ise kelime testleri çözmek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm veriler değerlendirildiğinde, çok dilli B2 dil seviyesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeden önceki dil öğrenimlerinde genel olarak kelime öğrenme stratejilerini kullandıkları tespit edilmiştir. Önceki dil öğrenme deneyimlerinde en fazla yürütücü bilişsel ve belirleme stratejileri kullanılırken en az kullanılan kelime öğrenme stratejisi ise bellek stratejileridir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde kelime öğrenme stratejilerinden en fazla sosyal ve belirleme stratejileri kullanırken, diğer dil öğrenimlerinde en fazla yürütücü biliş ve belirleme stratejisini kullandıkları belirlenmiştir. Bunun nedeni Türkçede en çok ana dili Türkçe olan kişilerle konuşmak tercih edilirken, diğer dil öğreniminde o ülkede yaşamadıkları için en fazla arkadaşla, öğretmene soru sorma ya da aileyle konuşma tercih edilmiştir. Her iki dil öğrenme tecrübelerinde bellek stratejileri tercih edilmemiştir.

Her iki dil öğreniminde de bilişsel stratejilerden en fazla yazılı tekrarın kullanılması bir benzerlikken, Türkçe öğreniminde en az nesnelere etiket yapıştırma kullanılması bir farklılıktır; çünkü diğer dil öğreniminde en az sözlü tekrar kullanılmıştır. Her iki dil öğreniminde de kelimeyi CD'den dinleme hiç kullanılmamışken, Türkçe öğreniminden farklı olarak diğer dilde kelime defteri hiç kullanılmamıştır.

Öğrencilerin her iki dil öğreniminde de en fazla kullandıkları kelime öğrenme stratejileri (iki dilli sözlük kullanımı, metinsel bağlamdan tahmin etme) farklılık göstermemektedir. Türkçe öğrenimlerinde belirleme stratejilerinden en az kelime listelerini kullanan öğrenciler, diğer dil öğrenimlerinde en az kelime kartlarını kullanmışlardır. Her iki dil öğrenimlerinde de öğrenciler yürütücü bilişsel stratejilerden en fazla medya iletişim araçlarını kullanarak kelime öğrenmişlerdir. Ayrıca çok dilli öğrencilerin diğer dil öğrenimlerinde, yürütücü bilişsel stratejilerden sadece medya iletişim araçlarını kullanmaları bir farklılıktır.

Yürütücü bilişsel stratejilerden olan yeni kelimeyi atlama, zaman geçse de kelimeye çalışmaya devam etme ve tekrarı arttırmak için az kullanılan kelimeleri kullanmak stratejileri her iki dil öğreniminde de hiç kullanılmamıştır.

Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde yabancı uyruklu öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerine yönelik alan yazın ve öğrenci görüşlerinden hareketle oluşturulan durum çalışmasının sonuçlarından yola çıkılarak şu öneriler getirilmiştir:

- Öğrenme sürecinde sosyal, yürütücü bilişsel stratejiler kadar bellek ve bilişsel stratejilerinin de önemli olduğu, bunun akademik başarıyı olumlu yönde etkileyebileceği düşünüldüğünde öğrencilerin bu kelime öğrenme stratejilerini kullanma durumları geliştirilmelidir.
- Kelime öğrenme stratejisi ile ilgili yapılmış olan bütün akademik çalışmalar incelenerek, ikinci dil olarak Türkçe öğretimine yönelik ders materyalleri ve ders kitaplarının içeriği bu verilere göre hazırlanabilir.
- İkinci dil olarak Türkçenin öğretimiyle ilgili yapılacak olan programlarda kelime öğrenme stratejisi çalışmalarından faydalanılabilir. Dolayısıyla temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanacak kaynak kitaplar da kelime öğrenme stratejilerine göre oluşturulabilir.
- B2 düzeyinde yapılan bu çalışmanın diğer düzeylerde de yapılması kelime öğrenme stratejilerinin kullanımı açısından daha farklı verilere ulaşılabilir.

TÜRKÇENİN İKİNCİ DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Mehmet TOK, Mehtap YIGIN

- Öğrencilerin daha sık kullandıkları kelime öğrenme stratejileri ile başarı arasındaki ilişki de farklı çalışmalarda ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1990). Her Yönüyle Dil. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Altan, Z. M. (2003). Language Learning Strategies And Foreign Language Achievement. Eğitim ve Bilim, Cilt:28. Sayı:129. s. 25-31.
- Arsal, Z. Özen, R. (2006). The Language Learning Strategies of ELT Teacher Candidates. The 10th International Inged Elt Conference On The Subject Of Practice And Progress, Selcuk University Konya- Turkey. 3-5 Kasım.
- Aygün, M. (1999). Yabancı Dil Dersinde Sözcük Öğretimi ve Sözcük Dağarcığını Geliştirme Teknikleri. Dil Dergisi, s. 5-16.
- Banguoğlu, T. (2004). Türkçenin Grameri. Ankara: TDK Yayınları.
- Butler, Y., ve Hakuta, K. (2006). Bilingualism and Second Language Acquisition. In Tej K. Bahatia End William C. Ritchie (Ed.). The Handbook Of Bilingualism. s. 115-144.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çelikkaya Ş. (2012). Almanca Öğretmeni Adaylarının Sözcük Öğreniminde Kullandıkları Öğrenme Stratejileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 28, s. 71-76.
- Eyraud, K., Giles, G., Koenig, G., & Stoller, F. L. (2000). The World Wall Approach: Promoting L2 Vocabulary Learning. Forum, 38(3). [Http://Exchanges.State.Gov/Forum/Vols/Vol38/No3/P2.Htm](http://Exchanges.State.Gov/Forum/Vols/Vol38/No3/P2.Htm). adresinden 27.05.2013 tarihinde alınmıştır.
- Ergin, M. (2005). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayram Basım Yayınları.
- Ersoy, A., ve Yalçınoğlu, P. (2012). Nitel Araştırmaya Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gömlüksiz M. N. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının İngilizce Dil Öğrenme Stratejilerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi (Fırat Üniversitesi Örneği). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, Issn: 1308-9196 Yıl : 6, Sayı : 11. s. 573-601.
- Gu, Y., ve Johnson, R. K. (1996). Vocabulary Learning Strategies and Language Learning Outcomes. Language Learning Journal, s. 643- 679.
- Harmer, J. (2006). The Practice of English Language Teaching. Longman: Pearson Education Limited.
- MEB. (2012). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme - Öğretme -Değerlendirme 11.05.2013 tarihinde [Http://Abdigm.Meb.Gov.Tr/Eski_Site/Uaorgutler/AK/Cefr_Turkce.Pdf](http://Abdigm.Meb.Gov.Tr/Eski_Site/Uaorgutler/AK/Cefr_Turkce.Pdf) adresinden alındı.
- Nation, I. (1982). Beginning to Learn Foreign Vocabulary: A Review of the Research. RELC Journal, s. 14-37.
- Nation, I. (1997). L1 and L2 Use in the Classroom: A Systematic Approach. TESL Reporter, s. 19-27.
- Özer, B. (2002). İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarının Eğitim Programlarında Öğrenme Stratejileri. Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 1 (1). s. 17-32.
- Sanaoui, R. (1995). Adult Learners' Approaches to Learning Vocabulary in Second Languages. The Modern Language Journal, s. 15-28.
- Schmitt, N. (2000). Vocabulary in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N., ve McCarthy, M. (1997). Vocabulary Description, Acquisition and Pedagogy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2013). Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahinel, M. (2003). Etkin Öğrenme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şerabatır, S. (2008). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin İngilizce Dersinde Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejileri. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- TDK. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Underwood, J. (1989). Hypercard and Interactive Video. CALICO Journal, s. 7-20.
- Weinstein, C. E. Ve Mayer, R.E. (1983). The Teaching of Learning Strategies Document Resume. Journal Cit. Innovation Abstracts. V5 N32.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.